

6. Гончарова І.В. Методика формування евристичних умінь учнів основної школи на факультативних заняттях з математики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Гончарова Ірина Володимирівна. – Черкаси, 2009. – 274 с.
7. Волосюк М.А. Проблемне навчання як провідний метод розвиваючого навчання в умовах особистісно орієнтованої парадигми освіти / М.А. Волосюк // Управління – 2005. – № 16-18. – С. 56-69.
8. Грабчак Д.В. Проблемно-розвиваюче навчання як основний метод викладання елективних курсів з фізики / Д.В. Грабчак // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 32. – С. 72-77.
9. Шарко В.Д. Сучасний урок фізики: технологічний аспект : посібник для вчителів і студентів / Шарко В.Д. – К., 2005. – 220 с.

Д. В. Грабчак

Херсонський фізико-технічний лицей

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕВРИСТИЧЕСКИХ УМІНЬ УЧАЩИХСЯ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ИЗУЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛА ПО ФІЗИКЕ

В статті раскрыта структура евристических умінь, включающая общіе умения, связанные с умственными эвристическими операциями и процедурой «открытия» нового, а также специальные умения, которые определяются видом учебной деятельности учащихся. предложена методика формирования эвристических умінь учащихся на уроках изучения нового материала по физике в основной школе, построенная на основе структуры проблемного изложения; описаны способы создания проблемных ситуаций на основе: применения традиционных и игровых приемов работы с текстом, постановки проблемных вопросов в устной форме и проведения

демонстрационного эксперимента; предложено решение проблемных ситуаций за счет использования учителем эвристик и эвристической беседы; проанализирована возможность формирования общих и специальных эвристических умінь в процессе изучения нового материала по физике.

Ключевые слова: эвристические умения, эвристики, проблемная ситуация, урок изучения нового материала, учащиеся основной школы.

D. V. Grabchak

Kherson Physical and Technical Lyceum

METHOD OF FORMING OF HEURISTIC ABILITIES STUDENT BASIC SCHOOL ON LESSONS OF STUDY OF NEW MATERIAL ON PHYSICS

The article disclosed the structure of heuristic skills, which includes general skills connected with mental heuristic operations and procedures «discovery» of a new and special skills that are determined by the type of educational activity of students. Mastering of a theoretical material, solving problems and holding experiments and research are cover to that kinds of educational activity. Also, the article proposed a method of forming heuristic skills of students at the learning of a new material in physics in a secondary school. It is built on the basis of the structure of the problem statement. It provides for the creation of problem situations, based on: the using of traditional and playing methods of work with the text, setting problematic issues orally and mastering a demonstration experiment. Problems solving is achieved through the using in the educational process didactic methods of teaching by teacher: heuristics and heuristic conversation. Each stage of the structure of the heuristic presentation is analyzed in the consideration of the possibility of general and special heuristic skills forming.

Key words: heuristic skills, heuristics, problem situation, lesson learning new material, primary school pupils.

Отримано: 26.02.2015

УДК 37.026

Б. О. Грудинін

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
e-mail: borisgrudinin@mail.ru*

ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ

У статті представлено концепцію розвитку дослідницької компетентності старшокласників у процесі навчання фізики на основі авторської моделі, яка значно розширює уявлення про даний процес. Пропонована педагогічна модель по суті відображає траєкторію формування дослідницької компетентності старшокласників у процесі навчання фізики. Модель представлено взаємопов'язаними компонентами, які мають певне смислове навантаження і працюють на кінцевий результат – підвищення рівня розвитку цілісної системи дослідницьких компетенцій старшокласників у навчанні фізики, а відтак, і розвиток у них здатності здійснювати різноманітну самостійну пізнавальну діяльність з розв'язання практичних проблем засобами фізики.

Ключові слова: компетентність, компетентність, дослідницька компетентність, модель, компонент моделі, розвиток.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нові вимоги до підготовки молодого покоління в сучасному українському суспільстві полягають насамперед у підготовці людини, здатної до опанування нових професійних знань та умінь. Такий підхід у сучасній освіті забезпечує перенесення акценту від «інформаційного енциклопедиста» до «людини-дослідника», перехід від процесу накопичення знань до процесу більш глобального – процесу опанування способами діяльності. Це означає, що, навчаючи школярів, треба пам'ятати не лише про формування в них системи знань, але й про розвиток у них сукупності прийомів, умінь для досягнення цілей, спрямованих на отримання освіти впродовж життя [1].

Одним зі шляхів виконання окреслених завдань є розвиток у учнів дослідницької компетентності, що відображено в ряді таких законодавчих актів та програм, як Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку України у XXI ст., Державна програма «Учитель», Болонська декларація та ін. Більше того, активному залученню учнів до дослідницької діяльності сприятиме й де бюрократизація школи, завдяки якій скоротилася кількість звітних документів більше ніж на 1500 показників; впроваджено низку тактичних змін у змісті середньої освіти з метою розвантаження навчального процесу для учнів та педагогів; накладено мораторій на перевірку шкіл і т. ін.

© Грудинін Б. О., 2015

Результатом виконання зазначених програм, законодавчих актів та заходів МОН України має стати створення ефективної системи освіти, яка гарантує розвиток дослідницької компетентності випускника школи, в утворенні зв'язку з потребами особистості, суспільства і держави.

Переорієнтація освіти на розвиток способів самостійного набуття знань обумовлює постановку проблеми розвитку дослідницької компетентності учнів старшої школи. У свою чергу, дослідницькі компетенції у навчально-пізнавальній діяльності посідають пріоритетне місце з-поміж ключових і предметних компетентностей, оскільки вони забезпечують привласнення людиною всього цілісного і різноманітного світу культури та усвідомлення способів діяльності, що його (світ культури) формують. Це насамперед стосується набуття учнем системи дослідницьких компетенцій як складових відповідної компетентності, яку варто розглядати як чинник соціальної конкурентоздатності молоді людини, яка отримує якісну середню освіту, а згодом опанує професію, досягне потрібної кваліфікації та за необхідності вдосконалисть її.

Аналіз останніх досліджень з вирішення загальної проблеми та виділення невирішених питань. Перебуваючи на початковому етапі свого розв'язання, проблема розвитку дослідницької компетентності порушується в пра-

цях українських та зарубіжних учених. Так, дослідницька компетентність розглядається як:

- інтегральна властивість особистості, що проявляється в готовності й здатності до самостійної діяльності з розв'язування дослідницьких задач та творчого перетворення дійсності на основі сукупності особистісно усвідомлених знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень [4];
- інтегративна особистісна властивість, що виражається в усвідомленій готовності та здатності самостійно опанувати та отримувати системи нових знань, умінь, навичок і способів діяльності [6];
- інтегративна особистісна властивість, яка проявляється в усвідомленій готовності та здатності учня займатися навчальним дослідженням [5].

Як бачимо, відносна «розмитість» формулювання терміна «дослідницька компетентність», а відповідно й методики її формування в учнів на різних етапах навчання потребує визначення концептуальних засад компетентісного підходу до навчання фізики.

Під дослідницькою компетентністю ми розуміємо *специфічний вид пізнавальної діяльності, який використовує навчальне дослідження як головний засіб досягнення освітнього результату*. У процесі дослідницької діяльності учень, використовуючи наявні в нього знання, уміння й навички, опановує специфічні способи діяльності з розв'язання навчальних проблем, розвиває дослідницький тип мислення і свої дослідницькі вміння, а також самостійно здобуває нові знання.

Мета статті – визначити і розкрити сутність основних концептуальних положень та педагогічної моделі розвитку дослідницької компетентності, що дозволяють сконструювати систему дослідницьких компетенцій учнів старшої школи в навчанні фізики і розробити методику розвитку дослідницької компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Пропонуємо концепцію системи дослідницьких компетенцій і розвитку дослідницької компетентності старшокласників у процесі навчання фізики на основі авторської моделі, яка значно розширює уявлення про даний процес (рис. 1). По суті педагогічна модель відображає траєкторію формування дослідницької компетентності старшокласників у процесі навчання фізики.

Основними підходами, які було використано в процесі побудови такої моделі, стали компетентісний (І.О. Зимня, Дж. Равен, О.В. Хуторської та ін.) та діяльнісний підходи (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, Є.В. Бондаревська, В.В. Серіков та ін.).

У процесі вибору складових моделі розвитку дослідницької компетентності старшокласників з фізики ми орієнтувалися на авторську модель розвитку навчально-пізнавальних компетенцій учнів І.В. Бургун. На наш погляд, компонентний склад указаної моделі є найбільш повним і змістовним. Відповідно, авторська модель визначає *цільовий, методологічний, теоретичний, нормативний, практичний та результативний* компоненти. Виділені компоненти взаємопов'язані, кожен з них впливає на наступний через розв'язання властивих йому завдань, які визначають зміст наступного компонента, тобто, взаємозв'язок між ними здійснюється на змістовому і функціональному рівнях, що дозволяє реалізувати функцію всієї моделі – розвиток дослідницької компетентності учнів старшої школи у процесі навчання фізики.

У **цільовому компоненті** закладена мета реалізації моделі – забезпечити умови комплексного розвитку дослідницької компетентності учнів старших класів у навчанні фізики, а також її задачі: 1) з'ясувати рівень готовності старшокласників до дослідницької діяльності; 2) сформувати систему знань про дослідницьку діяльність; 3) сформувати мотивацію до дослідницької діяльності, особистісні якості, дослідницькі вміння.

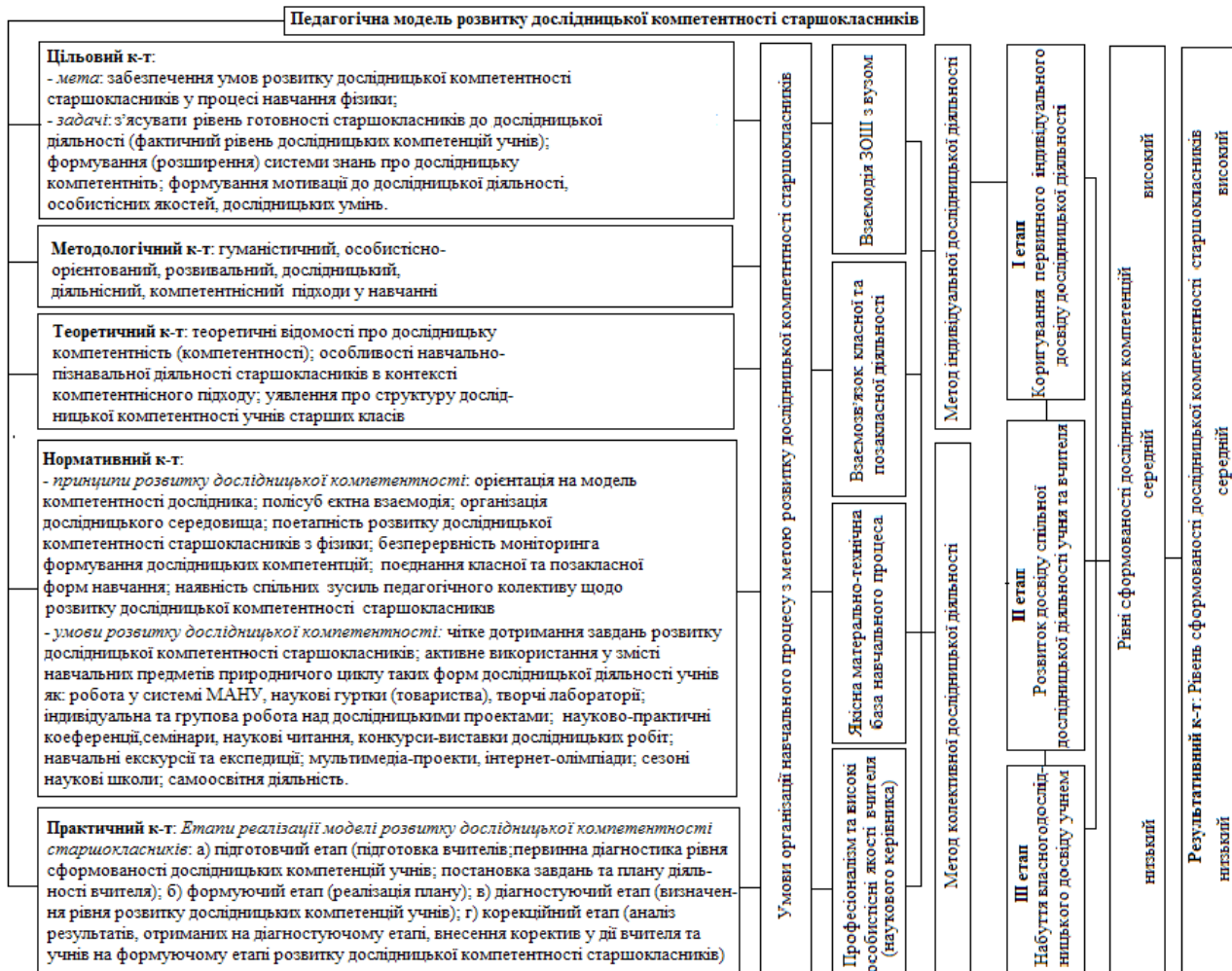


Рис. 1. Модель розвитку дослідницької компетентності старшокласників

Методологічний компонент відображає наукові підходи, на яких ґрунтується системне дослідження проблеми розвитку дослідницької компетентності старшокласників в навчанні фізики. Таким підходами є: гуманістичний та особистісно-орієнтований підходи в навчанні фізики, реалізація засад розвивального навчання і практико-орієнтованого шкільного курсу фізики в процесі дослідницької діяльності учнів, а також компетентнісний та діяльнісний підходи.

Теоретичний компонент моделі утворюють система висхідних параметрів, дефініцій, які покладені в основу розуміння сутності та структури дослідницької компетентності, а також моделювання системи дослідницьких компетенцій учнів старшої школи в навчальному процесі. Основою цього компонента моделі є теоретичні відомості про дослідницьку компетентність як складну інтегровану якість учня, особливості навчально-пізнавальної діяльності старшокласників у контексті компетентнісного підходу, уявлення про структуру дослідницької компетентності старшокласників у процесі навчання фізики.

Зокрема, у контексті нашого дослідження ми виходимо з положення, що дослідницька компетентність є системою компетенцій учнів у сфері дослідницької діяльності, які забезпечують їх здатність здійснювати активну пошукову діяльність, спрямовану на розв'язання різного роду проблем. Структура дослідницької компетентності представлена на *рис. 2*.

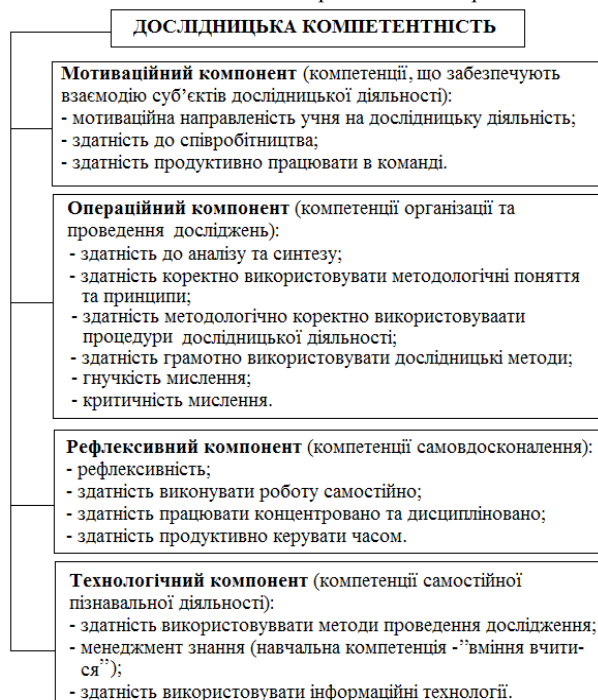


Рис. 2. Системна модель дослідницької компетентності старшокласників

Ми дотримуємося позиції, що визначені показники дослідницької компетентності є рівноцінними самостійними елементами (компонентами), представленими, у свою чергу, певною сукупністю компетенцій. Така сукупність компетенцій уможливує розв'язання побутових і професійних проблем засобами природничих дисциплін.

Нормативний компонент містить основні нормативні вимоги до організації та здійснення процесу розвитку дослідницької компетентності старшокласників, що є наслідком та результатом теоретичних основ розвитку дослідницьких компетенцій учня. Нормативний компонент представлений системою принципів розвитку дослідницької компетентності учня, сутність яких розглянута далі.

– Принцип орієнтації на модель компетентності дослідника передбачає побудову педагогічної моделі формування дослідницької компетентності старшокласників з визначенням груп та складу дослідницьких компетенцій учнів у структурі їх дослідницької компетентності.

– Принцип полісуб'єктної взаємодії характеризує взаємодію суб'єктів на всіх етапах освітнього процесу. Основою

принципу полісуб'єктної взаємодії є ідея про зміну психології та функцій суб'єктів взаємодії з урахуванням діяльних позицій особистості.

– Принцип організації дослідницького середовища відображає доцільність формування в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи дослідницького середовища, яке стимулює та спрямовує дослідницьку діяльність старшокласників, а також створюються умови та можливості для мотивації їх суб'єктної позиції, самостійного вибору ними цілі та шляху дослідження.

– Принцип поетапності формування дослідницької компетентності старшокласників у процесі навчання фізики дозволяє врахувати особливості кожного з етапів і на цій основі забезпечити реалізацію «спадкоємних» зв'язків: між методами та організаційними формами навчання дослідницької діяльності на кожному етапі, а також між аудиторними та позааудиторними формами дослідницької діяльності.

– Принцип безперервності моніторингу формування компетенцій забезпечує перехід від оцінювання знань до оцінювання компетенцій у процесі діагностики результатів дослідницької діяльності.

– Принцип поєднання класної та позакласної форм навчання відображає доцільність інтеграції класної та позакласної форм навчання у процесі формування дослідницької компетентності старшокласників.

– Принцип спільних зусиль педагогічного колективу передбачає наявність педагогічної команди (колективу) загальноосвітньої школи, що забезпечує можливість залучення старшокласників до дослідницької діяльності з метою формування в них дослідницької компетентності.

Нормативний принцип також містить низку педагогічних умов розвитку дослідницьких компетенцій (див. *рис. 1*). Виділені принципи та педагогічні умови виконують функцію своєрідного орієнтиру для побудови алгоритму дій учня та вчителя, визначають основні напрями досягнення мети, а саме комплексного розвитку дослідницьких компетенцій старшокласників у процесі навчання фізики і, відповідно, як остаточна мета – розвиток їх дослідницької компетентності. Усі названі принципи взаємопов'язані, взаємозумовлені, є системоутворювальними та складають основу розвитку дослідницької компетентності старшокласників.

Практичний компонент моделі представлений етапами реалізації моделі розвитку дослідницької компетентності старшокласників: підготовчим, формувальним, діагностувальним та корекційним. Коротко розглянемо зміст даних етапів реалізації моделі.

Підготовчий етап: за допомогою розробленого навчально-методичного комплексу відбувається підготовка вчителя до розвитку дослідницької компетентності старшокласників. На даний час навчально-методичний комплекс представлений програмою навчального курсу «Розвиток дослідницької компетентності старшокласників у процесі навчання фізики», авторським сайтом, методичними посібниками «Розвиток дослідницької активності учнів у процесі навчання фізики», «Організація самостійної пізнавальної діяльності учнів з фізики», «Формування навчально-пізнавальної компетентності учнів у самостійній діяльності під час вивчення фізики», «Дослідницька діяльність учнів старших класів з фізики». На даному етапі проводиться первинна діагностика рівня сформованості дослідницької компетентності старшокласників; формується завдання щодо їх розвитку в навчанні, уточнюється план діяльності, готується комплекс заходів з метою залучення учнів старших класів до дослідницької діяльності.

Формувальний етап: відбувається реалізація окресленого плану розвитку дослідницької компетентності старшокласників з фізики, організація зворотного зв'язку, регулювання та коректування діяльності учнів, оперативний контроль.

Діагностувальний етап реалізації моделі: визначається вихідний рівень розвитку їх дослідницьких компетенцій, здійснюється аналіз отриманих результатів діагностики.

Корекційний етап реалізації моделі: аналізуються результати, отримані на діагностичному етапі; вносяться ко-

рективи у дії вчителя та учнів на формувальному етапі розвитку дослідницької компетентності старшокласників.

Усі описані компоненти педагогічної моделі повинні бути адаптовані до умов організації навчального процесу з метою розвитку дослідницької компетентності старшокласників, серед яких:

Взаємодія загальноосвітньої школи з вишем. Саме вищий навчальний заклад має сприяти входженню старшокласника у дослідницьку діяльність і, більше того, бути центром організації такої діяльності. Зазначена взаємодія має проявлятися у наданні можливості учням працювати в лабораторіях університету; участі викладачів університету в підготовці учнів до олімпіад, конкурсів; участь викладачів вишу в учнівських дослідницьких проектах, науково-практичних конференціях; проведенні предметних олімпіад, семінарів, конкурсів на базі вишу.

Організація взаємозв'язку класної та позакласної діяльності старшокласників. Вчителями-практиками, педагогами-методистами доведено, що позакласна навчальна діяльність учнів є одним з ефективних засобів як розвитку гармонійної та грамотної особистості старшокласника, так і розширення його кругозору, формування мотивації до дослідницької діяльності в цілому. Саме атмосфера позакласної роботи сприяє активному співробітництву учня з учнем, оволодінню навичками взаємодії.

Якісна матеріально-технічна база навчального процесу. Порівняльний аналіз стану матеріально-технічної бази кабінетів загальноосвітніх шкіл та фізико-технічних лабораторій університетів засвідчує, що ідеальним варіантом для успішної дослідницької діяльності старшокласників з фізики є саме університетські лабораторії. За таких умов у вигірному стані перебувають школи тих міст, у яких є вищі навчальні заклади або їх філії, що дозволяє старшокласникам більш-менш систематично займатися дослідницькою діяльністю на базі цих закладів. Складніша ситуація з рештою шкіл. Частково проблему вдається вирішити за рахунок періодичних поїздок учнівських дослідницьких груп до університету, розташованого в іншому місті. Що ж до сільських шкіл, то, як свідчить практика, дослідницька діяльність старшокласників таких шкіл перебуває у найгіршому стані. Причин такої ситуації декілька: по-перше, практично стовідсоткова застарілість матеріально-технічної бази фізичних кабінетів; по-друге, особливості територіального розташування села призводять до незручностей поїздки до міста, де є університет (особливо грошові витрати).

Професіоналізм та високі особистісні якості вчителя (наукового керівника). З метою вдосконалення професійних якостей педагогів доцільно брати участь у таких заходах: оформлення грантів; стажування, курси підвищення кваліфікації; розроблення нових курсів та навчально-методичних комплексів; участь педагогів у конкурсах, семінарах, конференціях вишу.

Перелічені умови організації навчального процесу з метою розвитку дослідницької компетентності старшокласників мають бути реалізовані шляхом застосування методів індивідуальної та колективної дослідницької діяльності.

Процес подальшого формування дослідницької компетентності старшокласників, на нашу думку, має відбуватися у три етапи. *Перший етап* – коригування первинного індивідуального та групового досвіду дослідницької діяльності старшокласників, набутого ними протягом навчання в основній школі. На *другому етапі* – розвиток досвіду спільної дослідницької діяльності учнів та вчителя – триває процес формування дослідницької компетентності старшокласників у рамках індивідуальної роботи та роботи дослідницьких груп. *Третій етап* – набуття власного дослідницького досвіду учнем – характеризується підвищенням рівня сформованості дослідницької компетентності старшокласників унаслідок об'єднання організаційних форм.

Результативний компонент моделі розвитку дослідницької компетентності старшокласників у процесі навчання фізики передбачає аналіз результатів упровадження моделі розвитку дослідницьких компетентностей у практику

навчання фізики в старшій школі та містить висновки щодо її ефективності. Цей компонент представлений критеріями, показниками і рівнями сформованості окремих дослідницьких компетентностей, а також очікуваними результатами.

Висновки за результатами дослідження та перспективи подальших досліджень. Характерною особливістю розробленої нами моделі розвитку дослідницької компетентності старшокласників у процесі навчання фізики є її *цілісність*, оскільки модель представлена взаємопов'язаними компонентами, які мають певне смислове навантаження і працюють на кінцевий результат – підвищення рівня розвитку цілісної системи дослідницьких компетентностей учнів старшої школи у навчанні фізики, а відтак, і розвиток в них здатності здійснювати різноманітну навчально-пізнавальну діяльність з розв'язання практичних проблем засобами фізики.

Список використаних джерел:

1. Бургун І.В. Модель розвитку навчально-пізнавальних компетентностей учнів [Текст] / І.В. Бургун // Сборник научных трудов SWorld. – Одесса : КУПРИЕНКО, 2013. – Вып. 2. – Т. 14. – 94 с. – С. 66-74.
2. Грудинін Б. Компетентнісний підхід – сутності висхідних понять та положень / Б. Грудинін // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – Вип. 7. – Ч. 2. – С. 140-146.
3. Пометун О.І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 16-24. – (Бібліотека з освітньої політики).
4. Ушаков О.А. Развитие исследовательской компетентности учащихся общеобразовательной школы в условиях профильного обучения : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования / Алексей Антонинович Ушаков ; Адыгейский государственный университет. – Майкоп, 2008. – 190 с.
5. Федотова Н.А. Развитие исследовательской компетентности старшеклассников в условиях профильного обучения : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования / Наталья Александровна Федотова ; Бурятский государственный университет. – Улан-Удэ, 2010. – 182 с.
6. Шабанова Ж.В. Становление исследовательской компетентности старшеклассников в процессе информатизации образования : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования / Жанна Викторовна Шабанова ; Мордовский государственный педагогический институт имени М.Е. Евсевьева. – Саранск, 2009. – 237 с.

Б. А. Грудинін

*Национальный педагогический университет
имени М. П. Драгоманова*

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ФИЗИКИ

В статье представлена концепция развития исследовательской компетентности старшеклассников в процессе обучения физике на основании авторской модели, которая значительно расширяет представление о таком процессе. Предлагаемая педагогическая модель отображает траекторию развития исследовательской компетентности старшеклассников в процессе обучения физике. Модель представлена взаимосвязанными компонентами, которые несут определенную смысловую нагрузку и работают на конечный результат – повышение уровня развития целостной системы исследовательских компетенций старшеклассников в процессе обучения физике, соответственно, и развитие способности выполнять самостоятельную познавательную деятельность, направленную на решение практических задач посредством физики.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, исследовательская компетентность, модель, компонент модели, развитие.

В. О. Hrudynin

National Pedagogical Dragomanov University

**PEDAGOGICAL MODEL OF SENIOR PUPILS RESEARCH
COMPETENCE DEVELOPMENT IN THE PROCESS
OF TEACHING PHYSICS**

The article deals with the concept of developing senior pupils research competence in the process of teaching Physics on the ground of author's methodics which considerably widens the notion of this process. The suggested pedagogical model in its essence reflects trajectory of developing senior pupils re-

search competence in the process of teaching Physics. The model is represented by mutually interconnected components which bear certain sense load and is aimed at achieving the end goal which consists in raising the level of development of the holistic system of senior pupils research competence in the process of teaching Physics and developing their abilities to complete independent research activity aimed at solving the practical tasks by means of Physics.

Key words: competence, research competence, model, model component, development.

Отримано: 30.01.2015

УДК 378-042.4:331

С. В. Дембіцька, О. В. Кобилянський

Вінницький національний технічний університет

e-mail: sofia.dem@mail.ru, jen4u@mail.ru

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ПРАЦІ»**

У статті розкриваються основні напрями та етапи організації науково-дослідної роботи студентів в процесі вивчення дисципліни «Охорона праці». Розроблено організаційну структуру науково-дослідної роботи студентів на рівні кафедри. Визначено форми наукової діяльності студентів в процесі вивчення охорони праці, основною з яких є творчий проект з організації системи охорони праці на підприємстві. Запропоновано наступні етапи виконання проекту: опис умов функціонування підприємства; підготовка пакету документів з охорони праці відповідно до галузевих стандартів; визначення умов праці на виробництві; класифікація, нормування та оцінка; визначення негативних виробничих факторів та методів захисту працівників від їх шкідливого впливу; аналіз і профілактика профзахворювань та виробничого травматизму в даній галузі; стан пожежної безпеки на підприємстві; оцінка економічних аспектів охорони праці на підприємстві; автоматизація системи охорони праці на підприємстві.

Ключові слова: професійна підготовка; науково-дослідна робота студентів; охорона праці; творчий проект.

Постановка проблеми. Україна зробила свій цивілізаційний вибір і підписала угоду про асоціацію з Євросоюзом, що передбачає поглиблену економічну та політичну інтеграцію на засадах сталого розвитку до 2020 року. Тож професійна освіта покликана забезпечувати розвиток особистості та підготовку компетентних фахівців для їхнього успішного зростання в обраній професії та розширення перспектив працевлаштування на європейському ринку праці. У відповідності з Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості [1].

Основним завданням вищої освіти є формування творчої особистості, фахівця, який здатний до саморозвитку протягом усієї професійної діяльності. Розв'язання цього завдання можливе лише за умови перетворення студента з пасивного споживача готових знань у активного дослідника, який вміє формулювати проблему, аналізувати шляхи її вирішення та знаходити оптимальний результат.

В результаті вивчення дисципліни «Основи охорони праці» майбутні спеціалісти повинні бути здатними до вирішення професійних задач діяльності, пов'язаних з забезпеченням життя, здоров'я і працездатності під час роботи та набути таких основних професійних компетенцій з охорони праці: обґрунтування вибору безпечних режимів, параметрів, виробничих процесів (в галузі діяльності); проведення заходів щодо профілактики та усунення причин виробничого травматизму і професійних захворювань на виробництві; методичне забезпечення і проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці серед працівників організації (підрозділу); впровадження безпечних технологій, вибір оптимальних умов і режимів праці, проектування та організація робочих місць на основі сучасних технологічних та наукових досягнень в галузі охорони праці тощо.

Одним із ефективних напрямків формування цих компетенцій є залучення студентів до наукової діяльності на рівні кафедри як базового структурного підрозділу закладу вищої освіти. Відповідно з'являється потреба пошуку педагогічних засобів щодо організації даної роботи.

© Дембіцька С. В., Кобилянський О. В., 2015

Аналіз попередніх досліджень. Питання наукової роботи студентів широко відображене у працях науковців. Загальні питання організації дослідницької роботи студентів досліджено у працях С. Гончаренка, А. Кушнірук, Д. Пойя, В. Прошкіна, С. Ракова, В. Сіденка, О. Скафи, В. Шахова; керівництва та планування наукової роботи – С. Архіпова, В. Буряк, Л. Жарова, Л. Журавська, А. Іванівська, Н. Калашник, Г. Майборода, П. Підкасистий; проблеми формування дослідницьких умінь – В. Литовченка, С. Балашової та ін.

Крім того, К. Добросельський, Ф. Орехов визначили питання розробки методології та методики наукової творчості студентів, взаємозв'язок навчальної та науково-дослідної роботи розкрито у працях І. Іваненка, досвід організації наукової творчості студентів у вищих навчальних закладах описано у роботах Л. Квіткіної, обґрунтування психолого-педагогічних факторів, які зумовлюють успішність науково-дослідної роботи студентів здійснили Л. Авдєєва та Д. Харизова.

Мета статті – розкрити основні напрями та етапи організації науково-дослідної роботи студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації з охорони праці із врахуванням особливостей фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Науково-дослідна діяльність студентів дозволяє найповніше проявити індивідуальність, здібності, готовність до самореалізації майбутнього спеціаліста. Науково-дослідна діяльність студентів вищого закладу освіти здійснюється в таких напрямках:

- науково-дослідна робота як складова навчального процесу, що входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм і є обов'язковою для всіх студентів;
- науково-дослідна робота, що здійснюється поза навчальним процесом держбюджетної та госпдоговірної наукової тематики у наукових підрозділах університету, індивідуальна робота або робота у складі творчих колективів при виконанні наукових досліджень в рамках вітчизняних або міжнародних проектів, грантів тощо;
- науково-організаційні заходи (конференції, конкурси, олімпіади тощо).

Згідно з навчальними планами та програмами загальноосвітніх і фахових дисциплін кожний студент повинен оволодіти процесом наукового пізнання, виконуючи протя-